

Лекція 2. “Король - то є батько, а Річ Посполита - мати”

Частина для вчителя

Вступ: Як можна було прочитати у першій лекції, Польща та Литва перед обличчям спільного ворога уклали союз, відомий як унія. Спершу союз був хитким і полягав у наявності спільного правителя. Однак з часом з'явилось ще більше причин, аби зміцнити стосунки. А детальніше це те, що Литва мала все більше клопотів з агресивними сусідами - московитами, татарами та хрестоносцями. Цей урок буде про те, яким чином дійшло до утворення нової держави і про те, які права в ній мало руське населення.

Зміст теми:

1. Велике князівство Литовське та Польське королівство під скіпетром Ягеллонів - разом, але окремо
2. Люблінський сейм
3. Права польської та руської шляхти
4. Русини в Речі Посполитій

Повний зміст теми [ТУТ](#).

Форми роботи: Після вступної лекції, що пояснює укладання польсько-литовської унії, кожна складова буде опрацьовуватися за допомогою спеціальної карти роботи. Вчитель буде її коментувати під час заняття. Під час викладу учні ознайомляться із текстом джерел, мапами та будуть вирішувати завдання на карті. Наприкінці вчитель підсумує урок. Заохочуємо розв'язувати завдання та обговорювати їх вирішення спільно. Карти не належить використовувати як спосіб оцінки знань.

Карты роботи є двомовними і їх необхідно друкувати для кожного учня окремо.

Пояснення і підказки до карти.

1. Завдання 1: Битва під Оршею 1514 року. Про відповідь можна здогадатися через постать Острозького.

2. Завдання 2: Білорусь, Хорватія, Чехія, Німеччина, Польща, Росія, Румунія, Україна, Угорщина. Посилання на мапу: <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=2683277>

3. Завдання 1: Спільна держава, спільний король, спільний сейми

Завдання 2: Тульчин, Лавра, Луцьк, Збараж

4. Завдання 1: право на суд/процес, рівність перед законом. Варто проаналізувати з учнями питання рівності в правах без огляду на національність та походження.

Завдання 2: Генрикові статті можна представити графічно (з використанням зображень), розставляючи правила від найважливіших - вибори, сейми, толерантність, рокоші.

5. Завдання 1: Старобілоруська, польська, їдиш. Варто згадати, що у Речі Посполитій використовувалось близько 40 різних мов - слов'янські, германські, семітські, східні.

Елементи основ навчальної програми, учень:

VII.4. пояснює причини та оцінює наслідки унії Польщі з Великим князівством Литовським;

VII.7. охарактеризовує розвиток станової монархії та права шляхетського стану (розвиток шляхетських привілеїв до конституції *nihil novi*).

IX.4. розміщує в часі та описує найважливіші події у сфері внутрішньої політики останніх Ягеллонів;

IX.8. розуміє умови укладення унії між Польщею та Литвою (1569) та її головні умови.

X.1. охарактеризовує міжконфесійні та міжетнічні стосунки в Речі Посполитій; пояснює головні вимоги Варшавської конфедерації;

Лекція 2. “Король - то є батько, а Річ Посполита - мати” *Частина для учня*

1. Литва і Польща під скіпетром Ягеллонів - разом, але окремо

Окрім того, що Польщею та Литвою володарював той же правитель, це були цілком окремі держави. Війни з Москвою стали викликом для Великого князівства Литовського, коли Іван III Васильович заміряв “зібрати руські землі” під своїм скіпетром.

1. Подивіться уважно на картину. Вона представляє велику битву з Москвою. У ній перемогу здобув великий руський князь Костянтин Острозький. Користуючись інтернетом, визначте її дату та місце.

дата і місце битви:

2. Як приваблива династична родина Ягеллони також посідали трони інших держав окрім Польщі та Литви. Члени тієї родини якийсь час керували величезною частиною Європи (Центральної, Південної та Східної). Подивіться на карту Центрально-Східної Європи. Спробуйте визначити (кольори будуть підказкою) які сьогодиншні держави можуть вважати Ягеллонів частиною своєї історії. Використайте сучасні мапи.

Назва держави (навіть якщо це була частина)

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.

2. Люблінський сейм.

Після років співпраці Польща та Литва опинилися в кризі. Король Сигізмунд Август не мав сина і тому на ньому завершувалась династія Ягеллонів. Збентежені громадяни разом із королем розпочали роботу над ближчим поєднанням обох країн. Це зіткнулось із опором могутніх литовських панів - головним чином Радзивіллів. Король мусив піти на шантаж. У важкій атмосфері розпочався спеціальний сейм у Любліні в 1569 році. Якими були його наслідки?

1. Прочитайте текст прийнятого документу. Випишіть рішення представників обох народів.

“Польське королівство і Велике князівство Литовське вже є єдиним, неподільним і нерозрізненим тілом, не розрізною, а єдиною та спільною Річчю Посполитою: це зрослися і сплелися разом дві держави й два народи в один народ. (...) І цьому одному народові має на віки вічні повелівати одна голова, один пан і один спільний король, обраний спільними голосами Польщі та Литви (...) Обидва народи мусять завжди мати спільні коронні сейми та ради.” Джерело: **(фрагмент тексту Люблінської унії -**

https://instytutpolski.pl/kyiv/wp-content/uploads/sites/19/2020/06/unia_lubelska_1569_-_akty_prawne._lyublnska_unya_1569_-_pravov_akti.pdf, с. 137-138.)

1.

2.

3.

2. Сигізмунд Август, аби зламати норовливих литовців, як великий князь литовський передав до складу Польщі українські землі. Так Україна та Польща стали пов'язаними на кілька століть. Подивіться на важливі пам'ятки, що походять з міст, які стали частиною Польського королівства та впорядкуйте їх назви. Можете скористатися з мапи:

<https://www.google.com/maps/d/viewer?mid=1RYlx-hZFDj3p1NtdCOMNk4BNwYr6dTo&usp=sharing>

1.

2.

3.

4.

Луцький замок

Києво-Печерська Лавра

Збаразький замок

Палац у Тульчині

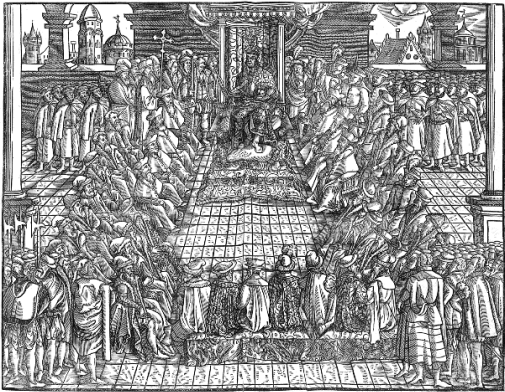
3. Права польської та руської шляхти

На відміну від держав Західної та Східної Європи, шляхта в Речі Посполитій гарантовано мала багато прав. Сучасні основи права, такі як презумпція невинуватості та право справедливого суду, демократичні вибори, релігійна свобода були запроваджені значно раніше, ніж в інших державах і є для нас причиною для гордості і сьогодні.

- Прочитайте фрагмент і запишіть, як можна назвати правила, які виникають з цих привілеїв:
“Надалі ж обіцяємо і гарантуємо, що жодного землевласника, власника земельної ділянки, не будемо ув’язнювати за якесь правопорушення чи провину (...) якщо в суді у розумний спосіб не буде доведена його вина. Так само обіцяємо всі наші землі в Польському королівстві разом із руською землею (...) об’єднати за одним правом і кодексом, спільним для всіх земель, і цим законом виконуємо це зрівняння, з’єднуючи та об’єднуючи їх.” (Єдлінсько-краківський привілей „Neminem captivabimus” - 1430 рік)

a) Право на справедливий _____ b) _____ перед законом

- Головним правовим досягненням шляхти Речі Посполитої були Генрикові статті 1573 року. Поєднайте зображення, що представляють їх, із термінами.

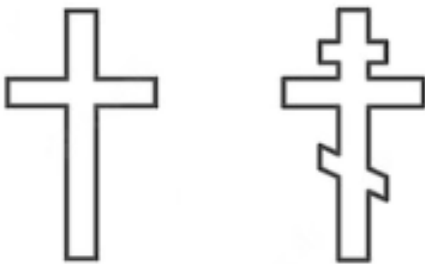

1.

2.

3.

4.

Свобода віросповідання для більшості релігій. Скликання парламенту принаймні щодвароки. Вибір (елекція) короля шляхтою. Право повстання проти несправедливого короля.

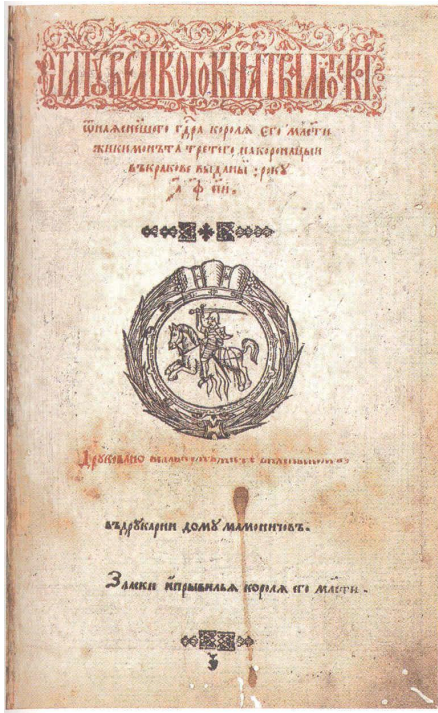
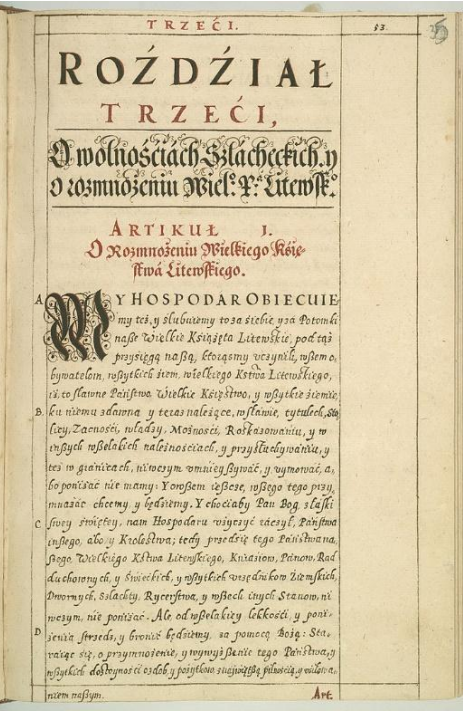

4. Русини в Речі Посполитій

Річ Посполита часто називається Польсько-Литовською державою, однак це не означає, що русини не відігравали у ній суттєвої ролі. Якраз навпаки. Як можна було дізнатися у першій лекції, литовці дуже охоче приймали руську культуру. Значна частина населення Речі Посполитої була православною та використовувала мову, яку ми знаємо як руську. З часом навіть

з'явилась ідея створити Річ Посполиту Трьох Народів, куди входило б Велике князівство Руське як третій суб'єкт. Але це реалізувати не вдалось.

1: Подивіться на книги нижче. Визначте, якими мовами вони написані. Одна з них - це один із найважливіших правових кодексів Речі Посполитої - III Литовський Статут.

		
Мова:	Мова:	Мова:

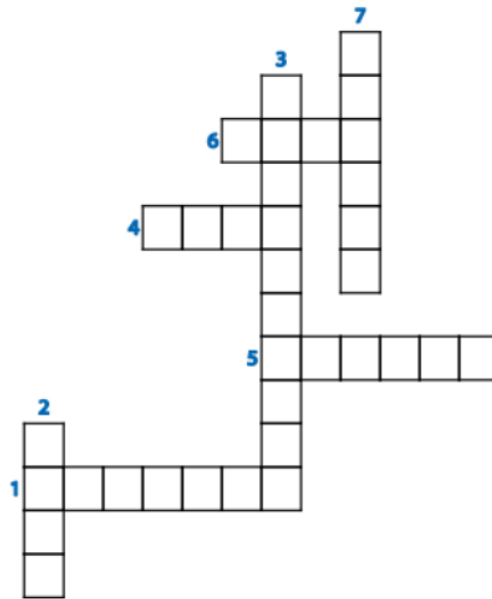
2. Якби об'єднана литовсько-польсько-руська держава з'явилась би, вона могла б використовувати новий герб, що представляв би всі її складові частини. Нижче знаходиться варіант такого гербу. Впиши, який символ пасує до Литви, Польщі та Русі.

1.		
2.		
3.		

3.

Разгадай кроссворд.

По горизонталі: 1. житель східного сусіда Речі Посполитої. 4. столиця Польщі за часів Ягеллонів. 5. найважливіша битва Костянтина Острозького. 6. панівна релігія Русі.

По вертикалі: 2. вільний вибір короля. 3. місце проведення засідання депутатів. 7. місце укладення реальної унії між Польщею та Литвою.

Zygmunt August u notariusza

CZY W PRZYPADKU BRAKU POTOMKA MOGĘ PRZEPISAĆ NA TUPTUSIA?

ALE POLSKĘ CZY LITWĘ?

OFERTA DLA SZLACHTY RUSKIEJ

PRACA W MIĘDYM, DYNAMICZNYM ZESPOŁE.
NOWOCZESNE METODY ZARZĄDZANIA
WYNAGRODZENIE DO UZGODNIENIA

1569 sejm lubelski

OFERTA DLA SZLACHTY RUSKIEJ

WSZYSTKO PO STAREMU

Ukraina po unii lubelskiej

JĘZYK RUSKI,
STATUT LITEWSKI,
A KORONA POLSKA?!

Unia hadziacka, 1658r.

NIE OBCHODZI MNIE, KTO ZACZĄŁ.
MACIE SIĘ NATYCHMIAST POGODZIĆ!

PO MOIM TRUPIE!

CHYBA KPISZ...

Maria Teresa i Katarzyna o rozbiorach

BRAŁAM I PEKAŁAM!

A JA LUBIĘ ROZBIERAĆ!

zabrane przez Rosję po powstaniu Chmińskiego w II rozbiorze w III rozbiorze

zabrane przez Austrię w I rozbiorze w II rozbiorze

LUBLIN ŁÓDŹ KRAKÓW VILNIA BRZEŃ SKOŁYSZYN BIELŻEC ŻELAZNO SANDOMIERZ KAMIEŃ PODOLSKI BRACŁAW

unia lubelska - 1569

The map shows the Lubelska Voivodeship with its administrative boundaries. Major cities labeled include Białystok, Łuck, Kielce, Kamieńiec Podolski, and Bracław. The voivodeship is divided into several counties (powiaty) indicated by different hatching patterns: Białystocki, Łucki, Kielceński, Kamieniecki, and Bracławski. A legend at the bottom left explains the hatching: diagonal lines for 'w I rozbiore' (first partition) and cross-hatching for 'w II rozbiore' (second partition). A note at the top right states: 'zabrane przez Rosję po powstaniu Chmielnickiego w II rozbiore' (taken by Russia after the Khmelnytsky Uprising in the second partition). The year '1569' is also visible near Bracław.

1. By Unknownauthor - Білоцерківський краєзнавчий музей Ульяновський В. Князь Василь-Константин Острозький: історичний портрет у галереї предків та нащадків. Київ, 2012. C. 1374., Public Domain, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=13983659>
2. Autorstwa Przypisywany Hans Krell - cyfrowe.mnw.art.pl, Domena publiczna, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=43496115>
3. Autorstwa User:Mathiasrex, based on layers of User:halibutt - Praca własna, CC BY 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=2683277>
4. Autorstwa Anonymousplate XVI century - Jan HERBURT, Statuta y Przywileie Koronne, z łacińskiego języka na Polskie przelożone, nowym porządkiem zebrane y spisane. Przez Jego M. Pana Jana Herborta z Fulsztyna, Kastellana Sanockiego StarostePrzemyskiego etc. W Krakowie W drukarni Mikotaia Szarffenberga, Mieszczanina y Biblioipole krakowskiego, Roku Pańskiego 1570., Domena publiczna, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=36537735>
5. Autorstwa Nieznany - http://litvin.org, Domena publiczna, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=2357869>
6. Ławra - Автор: Kolbasa - Власна робота, CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=36171212>
7. Łuck - Autorstwa Rykhlyuk - Praca własna, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=21616568>
8. Tulczyn - Автор: Demmarcos - Власна робота, CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=51813041>
9. Zbaraż - By Rbrechko - Ownwork, CC BY-SA 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=51408843>
10. Herb IRP - Autorstwa Nieznany - Ten plik jest fragmentem innego pliku, Domena publiczna, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=78794952>
11. Elekcja - Autorstwa Bernardo Bellotto - Image taken by User:Mathiasrex Maciej Szczepańczyk, Domena publiczna, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=9608696>
12. Krzyże prawosławne i katolickie – na prawach dozwolonego użytku.
13. Husaria - Domena publiczna, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=23494098>
14. Stary Sobór w Kijowie Autorstwa Abraham Evertsz. van Westerveld (1620-1692) - http://img-fotki.yandex.ru/get/5106/32225563.da/0_cb407_fbe5b1fb_orig, Domena publiczna, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=48010052>
15. Autorstwa po 1588 - http://archiwa.polska.pl/instytucje/skarb,Polskie_tlumaczenie_III_Statutu_Litewskiego_XVI_XVII_w,gid,348389,cid,5739.htm, Domena publiczna, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=18244917>
16. Szaare Dura im peruszAteretSzlomo (hebr. שַׁעֲרֵי דוֹרָא עַם פִּירוּשׁ עֵטֶר תְּשֻׁלָּמָה) Rok wydania: 1599 Miejsce wydania: Lublin Drukarz: Joel ben Aaron ha-Lewi, Jozfaben Jehuda, Jaakowben Meir
17. By derivativework's author: Ziegenpl, original: Wydawnictwo Naukowe PWN - Ownwork, based on Mała encyklopedia powszechna PWN. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1997. p. 800, ISBN 83-01-11950-0., Public Domain, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=5177280>